ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 101, Şubat 2020, s. 230-243

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39913>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
26.11.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.02.2020

Öğr. Gör. Dr. Hulusi Ekber KAYA

Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret
hulusiekber@gmail.com

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA BÖLGESEL BİR ENTEGRASYON ÖRNEĞİ OLARAK ASEAN¹

Öz

Tüm dünyada özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında küreselleşmenin de itici gücüyle hızlı bir şekilde ülkeler arasında entegrasyon hareketleri gerçekleşmeye başlamıştır. Özellikle ekonomik ve siyasi bir görünüm kazanan entegrasyon girişimleri öncelikli olarak coğrafi açıdan birbirine yakın olan ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması ile başlamıştır. 1967 yılında kurulmasından günümüze Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) dünyadaki en başarılı bölgesel entegrasyon örneklerinden biri olmuştur. ASEAN kurulduğu yıllarda çatışmaların durdurulması ve siyasi istikrarın gerçekleştirilmesi gibi konular ile uğraşırken, Soğuk Savaş sonrası dönemde bu konuların yerini ekonomik iş birliğinin gerçekleştirilmesi almıştır. Son yıllarda ekonomik güç ekseninin batıdan doğuya kayması ASEAN için de stratejik bir öneme sahiptir. Bu önemin bilincinde olan ASEAN ise bölgede başta Çin olmak üzere diğer ekonomik güçlere karşı bir savunma politikası izlemekte ve küresel uluslararası sistem içinde entegrasyonunu başarılı bir şekilde tamamlamış bir bütün olarak yer almak için gayret etmektedir. Bu çalışmada dünyada yükselen bir trende sahip Asya Pasifik bölgesinin önemli bir entegrasyonu olan ASEAN genel hatları ile incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Entegrasyon, Bölgeselleşme, Küreselleşme, ASEAN

ASEAN AS AN EXAMPLE OF REGIONAL INTEGRATION IN A GLOBALIZING WORLD

Abstract

All around the world, especially after the Second World War, with the driving force of globalization, integration movements started to take place rapidly between countries. Integration initiatives, which gained an economic and political outlook in particular, started primarily with intensification of relations between countries that are geographically close to each other. Since its establishment in 1967, the Southeast Asian Nations Association (ASEAN) has been one of the most successful examples of regional integration in the world. While ASEAN dealt with issues such as stopping conflicts and achieving political stability in the years it was founded, these issues were replaced by economic cooperation in the post-Cold War period. In recent years, the shift of the economic power axis from west to east has also a strategic importance for ASEAN. Aware of this importance, ASEAN pursues a defense policy against other economic forces, particularly China, in the region and strives to take part in a globally integrated system that has successfully completed its integration. In this study, ASEAN which is an important integration of Asia Pacific region which has a rising trend in the world will be examined in general terms.

Keywords: Integration, Regionalization, Globalization, ASEAN

GİRİŞ

Küreselleşmenin de etkisiyle dünyada hızlı bir şekilde entegrasyon çağı yaşanmaya başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde birçok entegrasyon girişimleri denenmiş, bunlardan bir kısmı başarılı olup günümüze kadar ulaşırken bazıları ise çağın gereklerine ayak uyduramamış ve tarih olmuşlardır. Dünya bir yandan küreselleşirken diğer yandan bölgeselleşmekte ve uluslararası sistemde oluşturulan entegrasyonlar ile bölgesel güçler meydana gelmektedir. Liberal politikaların ve rekabetin sınır tanımaz ilerleyişine, küresel sorunlara ve güvenlik tehditlerine karşı tek başına mücadele edemeyen ülkeler ekonomik, politik ve sosyal entegrasyonlar aracılığı ile sistemin içinde kalmaya gayret etmektedirler. Günümüzde Avrupa Birliği entegrasyonun tüm aşamalarını tamamlayarak bölgesel anlamda bir güç olup aynı zamanda küresel meselelerde de söz sahibi olan uluslararası bir aktör konumundadır. Bu bağlamda Avrupa Birliği ile tam olarak mukayese edilemeyecek olsa da dünyada bölgesel bir trend haline gelen Asya-Pasifik'te kurulan ASEAN dikkat çekmektedir. Soğuk Savaş yıllarında Güneydoğu Asya'da yayılan istikrarsızlık ve güvenlik sorunları neticesinde kurulan ASEAN Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgede ve dünyada 10 üyeden oluşan ekonomik bir güce dönüşmüştür. ASEAN entegrasyonunun amacı, bölgedeki sürdürülebilir refah için ekonomik büyümeyi ve ticaret gelişimini hızlandırmak ve ayrıca malların, sermayenin ve vasıflı işçilerin serbest dolaşımı yoluyla bölgenin rekabet edilebilirliğini güçlendirmektedir.

¹ Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında 2019 yılında tamamlanan “Karşılıklı Bağımlılık ve Asimetrik Bağımlılık Bağlamında Avrasya Ekonomik Birliği: Karşılaştırmalı Bir Analiz” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Çalışmada küreselleşmenin kavramsal boyutu ile birlikte küreselleşmenin tetiklediği entegrasyon ve bölgeselleşme kavramları açıklanarak bu çerçevede bölgesel bir entegrasyon olan ASEAN hakkında genel bilgiler verilecektir.

1. Küreselleşmenin Kavramsal Boyutu

Küreselleşme hızla devam eden ve pek çok şeyi kapsayıcı bir süreci ifaden eden bir kavram olmasından dolayı siyasetten uluslararası ilişkilere, ekonomiden kültüre kadar hemen hemen her alanda etkisini göstermekte ve hem günlük yaşamda hem de akademik disiplinler üzerinde etkisini hissettirmektedir. (Coşkun, 2014:51) Küreselleşmenin dikkat çeken özelliklerinden biri, olası etkilerinin çok sayıda ve çeşitli olmasıdır. Küreselleşme, yalın toplumsal gerçekleri oldukça aşan spekülasyonlar, varsayımlar, güçlü toplumsal imgeler ve metaforlar üretme kapasitesiyle olağanüstü doğurgan bir kavramdır. (Tomlinson, 2017:13) Küreselleşme yeni ortaya çıkmış bir kavram değildir. Portekizli ve İspanyol keşifçilerin Asya ve Amerika kıtalarına yaptıkları seyahatler ile bir çeşit küreselleşme başlamış ve özellikle 16. yüzyılda dünya ticaretinde bir patlama meydana gelmiştir. (Roskin ve Berry, 2014:379) O halde küreselleşme adı verilen dönemin başlangıcını veya ilk sinyallerini 1490'lardaki coğrafi keşiflere kadar götürmek yanlış olmaz, çünkü o dönemlerde bazı Avrupalı devletler farklı kıtalara yayılarak kendilerine farklı etki alanları yaratmışlardır. (Oran, 2001:5-6) 1991'de Doğu ve Batı Bloklarının ortadan kalkması ile yaşanan bütün olumlu ve olumsuz gelişmelerin tüm insanlığı etkilediği ve ideolojik rekabetin yerini teknolojik ve özellikle de ekonomik rekabetin aldığı bir dünya oluşmuştur. (Arı, 2013:270) Üretimin uluslararasılaşması süreci söz konusu iki kutuplu sistemin ortadan kalkmasının ardından hız kazanmıştır. Küreselleşme olarak da ifade edilen ve genellikle sosyal hayatın çok çeşitli boyutlarını da içine alan bu olgu esas itibarıyla sermayenin uluslararası alandaki hareket kabiliyetinin çok büyük boyutlara erişmesi anlamını taşımaktadır. (Sönmezoglu, Güneş ve Keleşoglu, 2017:86)

Heywood küreselleşmeyi şu şekilde tanımlamıştır: “Yaşamlarımızın, giderek bizden çok uzaklarda alınan kararlar ve gerçekleşen olaylar tarafından şekillendirilmesi anlamına gelen karmaşık karşılıklı bağlanmışlık ağlarının ortaya çıkışıdır.” Ona göre küreselleşmenin en önemli özelliği, coğrafi uzaklığın konuyla ilgisinin azalması ve ulus-devletler arasındaki gibi ülkesel sınırların daha az önemli hale gelmesidir. Daha doğrusu küreselleşme, yerel ve ulusal hiçbir şekilde küresele tabi olduğu anlamına gelmez. Küreselleşme, yerel, ulusal ve küresel olayların sürekli etkileşmesi anlamında siyasal sürecin genişleme ve derinleşmesine vurgu yapmaktadır. (Heywood, 2014:35) Küreselleşme, ülkeler arası, ekonomi, siyaset, kültür alanındaki karşılıklı bağımlı ilişkilerin yaygınlaşması, derinleşmesi ve hızlanması süreci olarak da tanımlanmaktadır. Yaygınlaşma, dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen gelişmenin dünyanın diğer bölgelerinde de ciddi etkiler ve sonuçlar yaratması anlamına gelmektedir. Derinleşme ise yaygınlaşma sürecinin yarattığı etkilerin güçlü bir şekilde hissedilmesi ve yaşanmasını ifade etmektedir. Son olarak hızlanmada ise, yaygınlaşma ve derinleşme süreçleriyle bu süreçlerin oluşturduğu etkilerin artık çok hızlı bir şekilde yaşanması anlamını taşımaktadır. (Keyman, 2014:337) OECD'ye göre küreselleşme terimi genel olarak mal ve hizmet pazarlarının artan uluslararasılaşmasını, üretim araçlarını, finansal sistemleri, rekabeti, şirketleri, teknolojiyi ve endüstriyi tanımlamak için kullanılır. Bunların yanı sıra küreselleşme sermaye hareketliliğinin artmasına, teknolojik yeniliklerin daha hızlı yayılmasına ve ulusal pazarların karşılıklı bağımlılığının ve homojenliğinin artmasına neden olmaktadır. (OECD, 2013) Küreselleşmeyi devletlerarası entegrasyonun giderek artan karşılıklı temasları, iletişim ve ticaretin yanı sıra bu süreç ile ilgili farkındalık sayesinde daha da güçlenmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Küreselleşme birbirine bağlı

bir olaylar kümesinin kısaltılmış halidir. Küreselleşmeyi bir süreci, bir politikayı, bir çıkmazı veya dünya çapında büyük değişiklikler üreten geniş görünmez uluslararası kuvvetlerin bir ürünü tanımlarken de kullanabiliriz. (Kegley ve Blanton, 2015:456-457) Küreselleşme ulusaşırı ve küresel boyutta teknolojik ilerlemelerin de etkisiyle ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin ulusal sınırlar ötesinde sürekli artışı ve bunun yol açtığı siyasi sonuçlar olarak da tanımlanabilir. Küreselleşme çok taraflı bir olguyu özet olarak ifade eden bir kavramdır. Karmaşıklığı göz önünde tutulduğunda teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel elementlerinin tek tek ele alınması gerekmektedir. (Viotti ve Kauppi, 2014:150) En genel anlamda küreselleşme, insanların iletişim, ulaşım ve teknoloji gibi birçok alanda yaşanan baş döndürücü gelişmeler neticesinde birbirlerine daha sıkı bağlandıkları ve ulusal sınırlar içinde kalan pek çok ögenin (bilgi, suç, salgın hastalıklar, kültür, vb.) artık tüm dünyaya yayılma olanağı bulduğu bir süreçtir. (Sutch, 2001:10) En yaygın kullanılan bir diğer küreselleşme tanımlarından biri de David Harvey'in 'zaman alanı sıkıştırması' ifadesidir. Bu, günümüzde giderek daha fazla birbirine bağlı ve birbirine daha yakın olan "küresel bir köyde" yaşadığımız fikri ile ilgilidir. Harvey'in 'zaman alanı sıkıştırma' düşüncesi, zamanın giderek daha fazla ortadan kalktığı, insanların ve ürünlerin bugün gezegenin etrafında hareket etmeleri için gereken zamanın iletişim teknolojileri ve ulaşım-daki gelişmeler sayesinde önemli ölçüde azaldığı fikrini ortaya koymaktadır. (Sutch ve Elias, 2007:147) Küreselleşme; ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve uluslararası sınırları aşarak dünya genelinde yayılması olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme, ulusal ekonomilerin dünya ile bütünleşmesini, teknoloji, üretim, tüketim ve finansman piyasalarını kapsamaktadır. Küreselleşme, işgücünün, sermayenin, teknolojinin, mal piyasalarının uluslararası nitelik kazanması ve ülke pazarlarının birbirlerine açılması olayıdır. (Karluk, 2014:4) Küreselleşme kısaca, uluslararası ilişkilerde var olan siyasal ve ekonomik yapıların radikal bir dönüşümü olarak da ifade edilmektedir. Bu nedenle küreselleşme sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamın mekansızlaşmasını içeren devrimci bir kavramdır. Küreselleşmeden herkesin kazançlı çıkamayacağına yönelik yaygın bir görüş de vardır. Küreselleşmenin bütün avantajlarına sahip olabilmek için sermaye ve teknolojiye erişim gerekmektedir, fakat uluslararası sistemde bulunan devletlerin birçoğu ikisine de sahip değildir. (Griffiths, O'Callaghan ve Roach, 2013:215-217)

Küreselleşme ile birlikte mesafeler ve sınırlar ortadan kalkmaya başlamış, toplumlar birbirleri ile daha sık ilişkiye girmeye başlamıştır. Serbest ticaret dünya genelinde yaygınlık kazanmış, kültürel ve sosyal benzeşmeler toplumların birbirleri ile girdikleri ilişkilerin artması ile yoğunlaşmış, bilgi ve teknoloji temel güç unsurları haline gelmiş ve dünya hızlı bir değişim süreci içine girmiştir. (Köksal, 2009:25) Küreselleşme aslında, yaşamlarımızın giderek artan bir şekilde bizlerden çok uzak mesafede meydana gelmiş olaylar ve alınan kararlar tarafından şekillenmesi anlamını taşıyan karmaşık bir karşılıklı bağımlılık ağının ortaya çıkışıdır. Dolayısıyla küreselleşmenin temel özelliği, coğrafi mesafenin azalan ilgi konusu olması ve ulus-devlet arasındaki gibi toprak sınırlarının daha az önemli hale gelmesidir. (Heywood, 2016:184) Savran'a göre küreselleşme insanlık tarihinde, teknolojinin gelişmesi sonucunda hayatımıza kaçınılmaz olarak girmiş bir yeni aşama değil, kapitalizmin krizine karşı geliştirilmiş, işçi sınıfını zayıflatmak ve teslim almak amacıyla benimsenmiş bir uluslararası stratejinin ideolojik çerçevesidir. (Savran, 2013:91) Ona göre günümüzde gerçek dünyada küreselleşme adıyla anılabilecek bir olgu yaşanmamaktadır. Küreselleşen bir şey varsa, bütün dünyanın burjuvazilerini adım adım fetheden küreselciliktir. Yani dünya küreselleşmemektedir, küreselleşen liberalizmdir. (Savran: 2011:154-155) Genel olarak tanımlara baktığımızda küreselleşmenin daha çok ekonomik ve

ideolojik bir yönü olduğu görülmektedir. Fakat, küreselleşme sürecini yalnızca ekonomik ve ideolojik açıdan sınırlandırmamak gerekmektedir çünkü ekonomik, sosyo kültürel, teknolojik, siyasal ve politik süreçler arasında bütüncül bir etkileşim bulunmaktadır. (Çelik, 2012: 59)

2. Küreselleşme ve Entegrasyon Süreci

Ekonomik alanda küreselleşme, genel olarak ülke ekonomilerinin tek bir pazarda birleşerek bütünleşmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile ekonominin küreselleşmesi ülkeler arasında sermaye, mal ve emek akışkanlığının artması sonucunda ülkelerin birbirlerine yaklaşması demektir. Ekonomik küreselleşme ile teknoloji dünya çapında hızla yayılmakta, mal ve hizmetler ile uluslararası sermaye hareketleriyle sınır ötesi işlemler çeşitlenerek artış göstermektedir. (Aydemir ve Kaya, 2007:68) Ekonomik küreselleşme ülkeler arasında devam etmekte olan ekonomik karşılıklı bağımlılık, mal ve hizmetlerde artan sınır ötesi ticaret, uluslararası mali kaynakların hacmi ve emeğin artan miktarı ile ilgilidir. (Fischer, 2003:2-3) Ekonomik anlamda küreselleşme, dünya çapında ekonomik ilişkilerin karşılıklı olarak yoğunlaşması ve yaygınlaşması şeklinde de ifade edilmektedir. Mal ve hizmet ticareti çok büyük sermaye ve teknolojik gelişmeler ile teşvik edilmiş ve ulusal ekonomiler arasında piyasaların dünyada yaygınlaşması ile birlikte yeni bağlantılar oluşmuştur. Bunun neticesinde de ortaya kuvvetli uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler ve büyük bölgesel ticaret sistemleri çıkmıştır. (Steger, 2013:61) Küreselleşmenin ekonomik açıdan sonuçlarına bakıldığında üretim, tüketim, ticaret ve yatırım faaliyetlerinin dünya üzerinde küreselleştiği ve inanılmaz miktarda arttığı, ülkeler arasındaki sermaye akışında da büyük bir patlama yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde dünya ekonomisi hızlı bir şekilde bütünleşmiş, küresel piyasalar ulusal ve uluslararası piyasaların yerini almaya başlamıştır (Turan ve Aykoç, 2002:134)

Küreselleşen dünyada, rekabet kabiliyetlerini tek başlarına gerçekleştirmek bakımından yetersiz kalan ülkeler, bölgesel entegrasyon girişimlerine dahil olmakta ve böylece bölgesel bloklar arasında rekabetin arttığı bir süreç ortaya çıkmaktadır. (Balkır, 2016:117-126) Küreselleşme ile eş zamanlı olarak bölgeselleşmeden de söz edilmektedir. Bölgeselleşmenin de en az küreselleşme kadar dönemimize damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. Küreselleşme, coğrafya ve mekânın kısıtlamalarının ve belirleyici özelliklerinin ortadan kalktığı bir süreci ifade ederken, bölgeselleşme de mekâna yapılan vurgudan yola çıkarak ortak bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Bu sebeple bu iki olgunun birbirine zıt yönlerde ilerlediği düşünülebilir. Oysa küreselleşmenin de bölgeselleşmeyi yaratan ve kuvvetlendiren yönleri de bulunmaktadır. (Özdemir, 2015:25) Dünya geneline baktığımızda ülkelerin çok fazla bölgeselleşme yapılanmasında içinde yer alma çabaları içinde oldukları görülmektedir. Bu durum da uluslararası ticaret sisteminde karmaşık bir yapı meydana getirmektedir. (Genç ve Berber, 2001:93) Bölgeselleşme genel olarak coğrafi açıdan birbirine yakın olan ekonomik alanda aralarında ilişki bulunan ülkelerin mal, hizmet ve sermaye hareketlerini serbestleştirerek rekabet güçlerini arttırma, verimlilik ve bir arada barış içinde yaşama amacını taşımaktadır. (Şanlı, 2004:161) 20. Yüzyılın son çeyreğinde küreselleşmenin teknolojik ve finansal gelişmelere paralel olarak artış göstermesi bölgeler ve ülkeler arasındaki etkileşimi de artırmıştır. Bu bağlamda ticaretin ve ekonomi politikalarının serbestleşmesi ile birlik içi korumacılığa dayanan bölgesel entegrasyon hareketleri ortaya çıkmıştır. Bu duruma bağlı olarak da küreselleşmeye paralel biçimde bölgeselleşme eğilimleri de ağırlık kazanmıştır. Bölgeselleşme küreselleşen dünya düzeninde küreselleşmeye bir alternatif değil güç birliğini yapmayı uygun gören bir olgudur. Bölgesel entegrasyonlara baktığımızda genel olarak ekonomik hedefler doğrultusunda hareket ettiklerini görmekteyiz. (Günel, 2-3) Bölgeselleşme sürecinde ülkeler bir taraftan birbirlerine bağımlı hale gelirken diğer taraftan da

korumacılık ve serbest ticaret arasında uzlaşmayı sağlayacak bir politikayı benimsemektedirler. Böyle bir sistem ise ekonomik entegrasyon hareketlerinin gündeme gelmesine neden olmaktadır. (Yüceol, 1999: 138)

3. Bölgesel Bir Entegrasyon Trendi: ASEAN

Entegrasyon kavramı gerek siyasi gerek askeri ve gerekse de ekonomik gibi çeşitli boyutlarıyla ele alınabilmektedir. Ekonomik entegrasyonun ortak bir tanımlaması olmamakla birlikte genel itibarıyla ülkelerin birbirleriyle gerçekleştirdikleri ve ulusal çıkarların maksimizasyonuna dayanan birlikler kurmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Küresel çıkarların da son zamanlarda bu ekonomik entegrasyon kavramı kapsamında değerlendirildiğini söylemek mümkündür. (Yardımcı, 2014:140) Entegrasyon süreci genel olarak bir bölgenin oluşumuna yol açmakta, ekonomik yapılarda önemli ölçüde değişikliklere sebep olmakta ve yeni ekonomik yapılar oluşturmayı amaç edinmektedir. Söz konusu alt yapıları oluştururken de sosyal ekonomik alt yapıları birbirine yakın olan ülkeleri baz almaktadır. Entegrasyonda uluslarüstü bir otorite ülkeler adına karar almakta ve bunu toplumsal faydayı maksimize etmek ve ekonomik kaynakları karşılıklı olarak harekete geçirmek amacıyla yapmaktadır. (Ertürk, 2006:55) Ekonomik entegrasyon hareketleri daha derin ve detaylı bir ekonomik örgütlenmeyi öngörmekte ve bu örgütlenme şeklinde üye ülkelerden belli konularda yetki devralmaktadır ve böylece söz konusu örgütler uluslararası arenada yeni bir hâkim kişilik olarak varlığını da ortaya koymuş olmaktadır. Bu tip örgütlerin birincil amacı üyeler arasında serbest ticaretin sağlanması ve uluslararası ticaretin önünde engel teşkil eden her türlü uygulamanın kaldırılmasıdır. Entegrasyon girişimi içinde bulunan üye ülkelerin çıkarlarına uygun dengeli bir başarı elde edebilmeleri için ise ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda birbirleriyle ortak özelliklerinin bulunması bir zorunluluktur. (Karagül, 2014:19) Dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan bölgelerinde çeşitli ekonomik entegrasyonların görülmesi günümüzün artık ekonomik entegrasyon hareketlerinin yaşandığı bir çağ olduğunun kanıtıdır. Bu durum ise konunun önemini ortaya koymaktadır. Küreselleşme bir yandan dünyada etkisini gösterirken diğer yandan da bölgeselleşme dikkat çekmektedir. Ülkeler arasındaki entegrasyon hareketlerinin körüklenmesi yine ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi bağların artması ile doğru orantılıdır. (Karluk, 2014:505-508) Ekonomik entegrasyon sürecinde ülkeler öncelikle komşuları ile işbirliği ve bütünleştiricilik yoluyla ilişkiye girmektedirler. Zaman içinde ise bu komşuluk ilişkileri bölgesel anlamda entegrasyona doğru yönelmekte ve bunun sonucunda da bir bölgenin oluşumuna yol açmaktadır. Bölgesel entegrasyona baktığımızda daha çok aynı coğrafyada yer alan ülkelerin birbiri ile dış ticaret engellerini kaldırarak bir ticaret serbestisi sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bölgesel ekonomik entegrasyonlar, uluslararası entegrasyonun temelini de oluşturmaktadır. (Sarı, 2005:118)

Dünden bugüne bölgesel entegrasyon girişimlerine baktığımızda gelişmiş ülkeler arasında gerçekleştirilen entegrasyonların (Örneğin Avrupa Birliği) başarıya ulaştığı görmekteyiz. Fakat 1960'lardaki başarısız tecrübelerle rağmen, özellikle 1990'larda, gelişmekte olan ülkelerin de bölgeselleşme süreci ile birlikte entegrasyonlar içinde etkin olarak yer almaya başladıkları da görülmektedir. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) söz konusu bölgesel ekonomik entegrasyonların önemli örneklerinden birisidir. (Çeştepe ve Mıstaçoğlu, 2010:94) II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin takiben dünyada çok sayıda ekonomik entegrasyon hareketleri denemiştir. Özellikle 1948 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kabulü ve daha sonraki yıllarda Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşerek kurumsal bir yapı kazanması ekonomik entegrasyon hareketlerini hızlandıran gelişmelerin başında gelmektedir. Bu gelişmeleri takiben dünyanın çeşitli bölgelerinde, özellikle Avrupa, Asya-Pasifik ve Kuzey Amerika'da

büyük entegrasyon hareketleri gerçekleşmiştir. (İncekara, 1995:102) Asya-Pasifik, Batı'da Hindistan ve Pakistan'dan başlayarak Çin'i içine alan ve Japonya'ya kadar uzanan Tayland, Filipinler, Endonezya, Malezya, Singapur, Vietnam, Kamboçya, Laos, Brunei, Avustralya, Tayvan, Güney Kore ve Kuzey Kore'nin de içinde yer aldığı bölgeyi ifade etmektedir. (Arı, 2013:168) ASEAN, 1967 yılında Vietnam Savaşı devam ederken "tarafsız" olduklarını açıklayan bölge ülkeleri (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland) arasında iş birliği örgütü olarak kurulmuştu; üyeleri daha sonraki yıllarda "Asya Kaplanları" olarak tanımlanan, çok hızlı büyüyen ve sanayileşen Asya ülkeleri arasında yer almış ve küreselleşme politikalarını yürürlüğe sokmuşlardır. (Kazgan, 2015:189-190) 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra güvenlik, siyaset ve ekonomik bölge ülkelerinin başlıca gündemlerini oluşturmuştur. Böylece Doğu Bloku olarak adlandırılan kutup ve onu temsil eden siyasi ve ekonomik örgütler de işlevlerini kaybetmişlerdir. Asya-Pasifik bölgesinde ASEAN başarılı olmuş ekonomik entegrasyonların başında gelmektedir. (Yardımcı, 2014:95) ASEAN, 8 Ağustos 1967'de Tayland'ın başkenti Bangkok'ta Bangkok Antlaşması ile Asya-Pasifik bölgesindeki barış ve güvenlik temelinde istikrarı sağlamak amacıyla siyasal nitelikte bir uluslararası örgüt olarak kurulmuştur. Kurulduğu dönemde ekonomik temalara vurgu yapmayan ASEAN daha sonra ekonomik ilerleme konusu da hedefleri arasına almıştır. (Hasgüler ve Uludağ, 2012:424) Komünizm etkisinin oldukça yakından hissedildiği Vietnam Savaşı'nın devam ettiği yıllar ASEAN fikrinin temellerinin atılmaya başlandığı yıllardır. Bu bağlamda Güneydoğu Asya'da barış ve güvenliği korumak ve üye ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliğini geliştirmek ASEAN'ın yegane kuruluş amacını oluşturmaktadır. (Akıllı, 2018:461) 1990'ların başından itibaren ASEAN'ın bir ekonomik entegrasyon olarak gelişimi yeni bölgeselleşme dalgasından etkilenmiştir. Avrupa Topluluğu'nun tek pazar ilanı, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi'nin (NAFTA) kurulma girişimleri, GATT'dan Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) geçiş görüşmeleri ASEAN içindeki değişimleri hızlandırmıştır. (Yardımcı, 2014:99) Topluluğun özellikle ekonomik işbirliği ve entegrasyon alanında yaptığı girişimler, ayrıca bölgede yer alan Çin ve Hindistan gibi büyük ekonomilerle ve diğer ticari bloklarla imzalamış olduğu serbest ticaret anlaşmaları Asya bölgesindeki pazarın kendi içinde genişlemesine ciddi katkılar sağlamaktadır. (Ateş, 2014:286) ASEAN'ın temel amaç ve hedefleri 5 kurucu üyenin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland) temsilcilerinin katılımı ile Bangkok Deklarasyonu'nda şu şekilde sıralanmaktadır: (ASEAN, 1967)

- Bölgedeki ekonomik büyümeyi, sosyal ilerlemeyi ve kültürel kalkınmayı, Güneydoğu Asya ülkelerinin müreffeh ve barışçıl bir topluluğun temelini güçlendirmek amacıyla eşitlik ve ortaklık ruhuna yönelik ortak çabalarla hızlandırmak.
- Bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde adalete ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterek ve Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün ilkelerine bağlı kalarak bölgesel barış ve istikrarı teşvik etmek.
- Ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, bilimsel ve idari alanlarda araştırma olanaklarını desteklemek.
- Tarım ve sanayinin daha fazla kullanılması, uluslararası emtia ticareti ile ilgili sorunların incelenmesi, ulaşım ve iletişim tesislerinin iyileştirilmesi ve bunların yaşam standartlarının yükseltilmesi dahil olmak üzere ticaretin genişletilmesi.
- Güneydoğu Asya çalışmalarını teşvik etmek.

- Benzer amaçlara sahip uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile yakın ve faydalı işbirliğini sürdürmek ve kendi aralarında daha da yakın işbirliği için tüm yolları araştırmak.

Yukarıda bahsedilen beş kurucu üyeden sonra 7 Ocak 1984’de Brunei Sultanlığı, 28 Temmuz 1995’de Vietnam, 23 Temmuz 1997’de Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ile Myanmar ve son olarak da 30 Nisan 1999’da Kamboçya birliğe katılmışlardır. (ASEAN) Şubat 1976’da Endonezya’nın Bali şehrinde ilk zirve konferansı gerçekleştirilmiş ve sürekli bir sekreteryanın Endonezya’nın Jakarta şehrinde kurulmasına karar verilmiştir. Aynı zirvede yapılan bir anlaşmaya göre temel ihtiyaç maddelerinde ve bazı endüstri projelerinde kullanılmak üzere veya ortak yatırımlarda ve bazı alanlarda ticaret geliştirme önlemleri yoluyla karşılıklı tercihli işlemler yapılacaktır. Bu antlaşmayla aslında örgüt siyasal boyutuna önemli bir ekonomik boyutu da katmış bulunuyordu. (Hasgüler ve Uludağ, 2012:424-425) Dokuz yıllık aradan sonra gerçekleştirilen bu zirve ile taşlar nispeten de olsa yerine oturmuştur. Zirvede bölgesel normlar, devletlerarası ilişkileri gözeterek belirlenmiş ve imzalanan Güneydoğu Asya Dostluk ve İşbirliği Antlaşması ile bütün ulusların bağımsızlık, eşitlik, bölgesel bütünlük ve milli kimliğine saygı gösterilmesi, dışarıdan gelebilecek müdahaleler ile baskı kurmaya ve hükümetleri devirmeye karşı engel olma, barışçıl yollarla anlaşmazlıkların çözülmesi, tehdit ve zor kullanımının terk edilmesi, anlaşmanın tarafı olan ülkeler arasında etkin işbirliği şeklinde kararlar alınmıştır. (Temiz ve Aydoğdu, 2019:579-580) ASEAN’ın kurumsal yapısında sekreterya dışında her yıl düzenlenen ASEAN Zirvesi, ASEAN Koordinasyon Kurulu, ASEAN Topluluk Konseyi, ASEAN Sektörel Bakanlar Organı, Daimi Temsilciler Komitesi, Ulusal Sekreteriyalar ve son olarak da Üçüncü Ülke ve Uluslararası Örgütlerdeki ASEAN Komiteleri yer almaktadır. (ASEAN, 2019:10-18) 1992 yılında Singapur’da imzalanan ASEAN Serbest Ticaret Antlaşması (AFTA) ile ASEAN entegrasyon sürecinde önemli bir hamle yaparak Asya-Pasifik bölgesinde serbest ticaret bölgesinin aşamalı olarak kurulmasına karar vermiş ve AFTA Antlaşması, ASEAN’a üyelik için zorunlu bir şart olarak belirlenmiştir. (Demirbaş ve Aydın, 2014:91-94) ASEAN aynı zamanda değişik biçimlerde daha geniş kapsamlı bölgesel işbirliği ortaya çıkarmak için gayret etmiştir. Bu çabalarından biri 1994 yılında ASEAN Bölgesel Forumu’nun (ASEAN Regional Forum-ARF) kurulmasıdır. Forum’un amacı, Asya-Pasifik ülkeleri arasında güvenlik meselelerinde güven oluşturmak ve diyalogu geliştirmektir. (Heywood, 2014:577) Ekonomik entegrasyon için yapılan bir diğer hamle üye ülkeler arasında daha liberal ve şeffaf bir rekabetçi yatırım alanının inşa edilmesi amacıyla 1998 yılında imzalanan ASEAN Yatırım Antlaşması (AIA) olmuştur. Bu antlaşma ile ASEAN üyesi ülkelerin birbirlerine yaptıkları doğrudan yabancı yatırımlar düzenlenmiştir. 2009 senesinde AIA genişletilerek ASEAN Kapsamlı Yatırım Antlaşması (ACIA) ismini almıştır. (Demirbaş ve Aydın, 2014:91-94) Asya Krizi (1997-1999) ASEAN’da patladığı gibi en büyük ekonomik kayıpları verenler ve siyasal çalkantılara düşenler de yine bunlar olmuşlardır. Asya Krizi’nden sonra ASEAN ülkeleri (Tayland, Malezya, Endonezya) kendilerini küreselleşmenin yarattığı istikrarsızlığa karşı korumaya almışlardır. (Kazgan, 2015:190-191) Günümüze kadar birçok zirve gerçekleştiren ASEAN, 1995 yılında yasal olarak bağlayıcılığı olan Nükleer Silahlardan Arındırma Anlaşması’nı da imzalamıştır. 1997 yılında Asya’da yaşanan finansal kriz sonrasında bölgede yer alan küçük devletlerin dayanışma içinde olabilecekleri etkin bir kurumun varlığına ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaç doğrultusunda ASEAN güçlendirilmeye çalışılarak örgüt faaliyetlerini arttırmıştır. (Tunçarslan, 2019: 45-46) AFTA’dan elde edilen başarılı netice sonrasında 2002 senesinde ASEAN Ekonomik Topluluğu (AEC) 2015 yılında çalışmalara başlamak üzere kurulmuştur. Topluluğun amacı; malların, yatırımların, hizmetlerin ve vasıflı işçilerin serbestçe dolaşımının sağlanacağı bütünlük bir Asya piyasası oluşturmaktır.

(Güney, 2013) 2005 yılında Malezya'nın başkentinde yapılan Kuala Lumpur Zirvesi'nde güvenlik, sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere üç alanda ASEAN Topluluğu'nun kurulması öngörülmüştür. Son yıllarda örgüt insani meseleler, iklim ve çevre sorunları, terörizm, göç gibi konulara da gündeminde yer vermiştir. (Tunçarslan, 2019: 45-46) ASEAN liderlerinin örgütün otuzuncu yılında kabul ettikleri ASEAN 2020 Vizyonuna göre Güneydoğu Asya ülkelerinin uyumlu, dışa dönük, barış, istikrar ve refah içinde yaşaması ve toplumu gözetken dinamik bir ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu vizyon çerçevesinde; dışa dönük bir örgüt olan ASEAN, uluslararası toplumda önemli bir rol oynamayı ve üye ülkelerin ortak çıkarlarını korumayı amaçlamıştır. (Balkır, 2016:469-470) ASEAN ile ilgili literatüre bakıldığında "ASEAN Yolu" kavramı dikkat çekmektedir. Kavramın resmi bir tanımı bulunmamasıyla birlikte yetkili ağızdan kavramı ilk defa kullanan Endonezya istihbarat birimi yetkilisi General Ali Moertopo'dur. Ona göre ASEAN'ın başarısı üye devletlerin karşılaştıkları çeşitli sorunlarla başa çıkma yollarında ASEAN Yolu olarak adlandırılan bu uzlaşma sistemine sahip olmaları ile ilgilidir. Günümüzde ASEAN Yolu, ASEAN'a özgü olduğu bilinen prensiplerin oluşturduğu çerçeveyi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu bağlamda ASEAN Yolu kapsamındaki prensipler, üye ülkelerin benimsediği örgütlenme tarzı, entegrasyon sürecinde takip ettikleri yol haritası, deklarasyonda belirtilen prensip ve normlardan yola çıkılarak kavram niteliği kazanmıştır. (Demirbaş ve Aydın, 2014:73-74) 13. ASEAN Zirvesi'nde kabul edilen ve 2008'de yürürlüğe giren ASEAN Şartı ASEAN'ın kurumsal yapısında çok önemli değişiklikler yapmıştır. Öncelikle ASEAN'ın resmi sloganı "*Tek Vizyon, Tek Kimlik, Tek Ortaklık*" olmuştur. ASEAN Şartı ile oluşturulan kurumlar şunlardır: ASEAN Zirvesi, ASEAN Koordinasyon Konseyi, ASEAN Topluluğu Konseyleri ve ASEAN Sektörel Bakanlık Organları. (Yardımcı, 2014:103-104) Bölgede etkin bir bölgesel işbirliği yapısı olarak güçlenen ASEAN'ın belki de en önemli özelliklerinden biri; neo-liberal ve otorite 'kaplan' ekonomileri ile sosyalizmden geçiş ekonomilerini bir araya getirmesidir. (Akıllı, 2018:461)

Çin, ABD, Japonya ve Avustralya yumuşak güç unsurlarını kullanarak hem örgüte hem de bölgeye nüfuz etmeye çalışmaktadırlar. Bu rekabet ASEAN ülkeleri için genellikle olumlu sonuçlar doğurmakta ve yumuşak güç unsurlarından yararlanarak durumu kendi lehlerine çevirerek ulusal güçlerini artırmaktadırlar. (Karabulut, 2016:428) ABD Çin'in bölgede artan etkinliğini kırmak için dış politikadaki yönünü özellikle Obama yönetimi ile birlikte Asya-Pasifik'e çevirmiştir. Bu bağlamda bölge ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme, askeri ittifaklarını kuvvetlendirme, ASEAN gibi bölgedeki etkin örgütlerle bağlarını güçlendirme yoluna gitmiştir. ABD, yeni nesil uluslararası ticaret antlaşması olarak belirtilen Trans-Pasifik Ortaklığı (Trans-Pacific Partnership/TPP) ile bölgeye yönelik en çok ses getiren girişimini hayata geçirmiştir. Antlaşmanın amacı, ekonomik açıdan Asya-Pasifik ülkelerinin Batı yarım küreye bağlanması olsa da ülkelerin konumu gereği, TPP'nin ticaret antlaşmasından ziyade bir jeopolitik girişim olduğunu ortaya koymaktadır. Çin ise ABD'nin bu hamlesi karşısında farklı arayışlara girmiş ve sonuç olarak da Asya-Pasifik bölgesinde 12 ülke ile kendi serbest ticaret antlaşması stratejisini ortaya koymuştur. Asya özelinde ekonomik ve ticari bir yapı oluşturmak isteyen Çin bu amaçla ASEAN tarafından ortaya konan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Regional Comprehensive Economic Partnership/RCEP) girişimini aktif olarak desteklemektedir. ASEAN da "ASEAN+1" yaklaşımıyla Çin, Güney Kore, Japonya, Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları imzalamış ve Doğu Asya'nın ekonomik entegrasyonunda öncü rol oynamıştır. (Alagöz, 2015:1-5) Ayrıca ASEAN ülkelerine ek olarak Çin, Güney Kore ve Japonya'nın da katılımıyla ASEAN+3 platformu kurulmuştur. Bu platform ile üyeler

arasında; ticaret, eğitim, güvenlik, sağlık, tarım, turizm ve benzeri birçok konuda ilişkiler gelişmekte derinleşmektedir. (Balkır, 2016:470) Bu platformun en önemli başarılarından bir tanesi 2000 tarihindeki Chiang Mai Girişimi'dir. Bu girişim çerçevesinde ASEAN+3 ülkeleri gelecekteki finansal krizlere karşı koruma sağlamak için çok taraflı bir para takası düzenlemesini uygulamaya koymuşlardır. (Heywood, 2014:577) Doğu Asya'nın kuzeyini ve güneyini birleştirme çabası olan ASEAN+3'ün yıllık düzenlenen zirvelerine son yıllarda Çin'in damgasını vurmasıyla, bölgesel sorunlara ortak çözümler bulma prensibiyle Çin'in ikili görüşmelerle sorunları çözme politikası çelişmekte ve Çin Denizi gibi bölgesel sorunlar çözilememektedir (Ergenç, 2014:444) Çin, "dokuz kesik çizgi" olarak adlandırdığı ve bölgenin yaklaşık %90'ında hak iddia etmesi anlamına gelen haritayı 7 Mart 2009'da Birleşmiş Milletler'e sunmuştur. Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan Filipinler, Vietnam, Malezya, Brunei ve Endonezya, Çin'in sunmuş olduğu haritaya karşı çıkmaktadırlar. Çin bölgede yapay ada oluşturmakta ve adalar üzerinde gemi ve uçak seferlerine imkân tanıyacak yapılar inşa etmektedir. Güney Çin Denizi sorununa doğrudan taraf olan Filipinler, Brunei, Vietnam, Malezya ve Tayvan, şimdiye kadar Çin'e karşı herhangi bir birlik sağlayamamıştır. ASEAN'da da ortak bir siyasi duruş belirlenemezken üye ülkeler, Çin'in silahlanmasına paralel olarak silahlanma yoluna gitmişlerdir. Çin, tartışmalı adalar konusunda ASEAN'ı muhatap almak istememekte, soruna taraf olan ülkelerle tek tek masaya oturarak sorunu çözmek istemektedir. (Yıldırım, 2018:118-119)

ASEAN, Avrupa Birliği'nin bazı kurumları ile terminolojisini model olarak benimsemiştir. ASEAN zirveleri, AB'dekine benzer biçimde toplanmaktadır. ASEAN sekreteryası da AB Komisyonu'na benzer nitelikler taşımaktadır. ASEAN'ın da AB gibi bir bayrağı, marşı, ilkeleri ve günü bulunmaktadır. Ekonomik olarak çok farklı yapıdaki ülkelerden meydana gelen ASEAN ülkelerini birleştiren ortak özelliklerden biri dış ilişkileridir. Örgüt, Çin, Japonya ve Güney Kore gibi büyük ekonomilerin olduğu bölgede üye devletlerin ortak bir duruş sergilemeleri için fayda sağlamaktadır. (Beşgül, 2014:538) Çin, Japonya ve Güney Kore, para politikalarını koordine etmeye yönelik bir çalışma planını 2006 yılında duyurmuştur. 2010 yılında Güney Kore, döviz alışverişinde Çin ile koordinasyonu daha da geliştirmeyi kabul etmiştir. Bu iki ülke, aynı zamanda ASEAN ülkeleriyle birlikte, bölge ülkelerinin para birimlerinin genel değerini takip edecek bir Asya para biriminin oluşturulmasına yönelik olarak çalışmaktadır. Her iki uygulama da Euro benzeri bir Asya para biriminin oluşturulmasına yönelik olası başlangıç adımlarıdır. (Goldstein ve Pevehouse, 2015:424) Çin, ASEAN ile olan ticaretini giderek büyümüştür, 90'larda Japonya ASEAN ile ticarete birinci sırada yer alırken 2010 yılı itibarıyla AB ve Çin'in ardından üçüncü sıraya gerilemiştir. Çin, ASEAN ülkeleri için önemli bir ticaret ortağıdır. Bu durum ASEAN ülkelerinin Çin'e yaptıkları ihracatın büyüklüğünden anlaşılmaktadır. Bu ülkeler Çin'i dünya pazarında kendilerine rakip olarak görmelerine rağmen hızlı büyüyen bir pazar olarak da Çin'e ihtiyaçları vardır. (Akkemik, 2013:233-234)

ASEAN dünya için jeostratejik öneme sahip bir bölgedir. Her yıl 5,3 trilyon Dolar ASEAN'ın su yollarından geçmekte ve günlük yaklaşık 15 milyon varil petrol Malakka körfezinden geçmektedir. Bölge genelinde büyük ölçüde şehirleşme, demografi ve teknolojinin yönlendirdiği fırsatlar görülmektedir. Yalnız 6 ASEAN üyesinin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) 2025 yılına kadar 200 milya ABD Doları değerindeki dijital ekonomiyi yönetecekleri öngörülmektedir. (KPMG, 2018:5) ASEAN ekonomik büyüme rakamları ile yatırımcıların dikkatini çekmektedir. ASEAN üyesi ülkelerin toplam gayri safi yurtiçi hasılası (GSYH) 2018 yılında 2,8 trilyon ABD Dolar'ını buluyordu. Günümüzde dünyanın 5. Büyük ekonomisi konumundaki örgütün GSYH rakamlarının 2030 yılında 6 trilyon ABD Dola-

rı'nı aşması beklenmektedir. ASEAN mevcut durumda dünyanın üçüncü en büyük doğrudan dış yatırım alıcısı durumundadır. (Yıldız, 2019) Tüm ASEAN ülkelerinin toplam nüfusu 622 milyondan fazladır. Ayrıca ASEAN, dünyada Çin ve Hindistan'dan sonra en büyük iş gücüne sahip bölgeyi de oluşturmaktadır. (WPR, 2019)

SONUÇ

Bulunduğu bölge itibarıyla en kapsamlı siyasi ve ekonomik entegrasyon hareketi olan ASEAN kurulduğu günden günümüze kadar önemli mesafe kat etmiştir. Gerek kendi içerisindeki kurumsal ve altyapı düzenlemeleri ile gerekse yapmış olduğu uluslararası antlaşmalar ile güçlü bir küresel aktör olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. ASEAN işbirliği mekanizmalarını ASEAN Yolu çerçevesinde işletmektedir. Tam bir entegrasyon için gerekli olan bütün aşamaları tamamlamamış olsa da hedefine ulaşmada yavaş ve emin bir süreç içerisinde. ASEAN'ın kapsamlı bir entegrasyon hedefi vardır. "Tek Vizyon, Tek Kimlik, Tek Toplum" mottosu ile hareket eden ASEAN'ın entegrasyon derinliği daha net anlaşılmaktadır. 10 üyesi ile aynı vizyona sahip olmak, tek bir kimlik içinde yer alarak tek bir toplumu oluşturmak nüfus, sosyo-kültürel, ekonomik ve toplumsal farklılıklar göz önüne alındığında biraz zor ve kısa vadede mümkün görünmese de orta ve uzun vadede tam bir birlik oluşturmaları olası gözükmektedir. Uluslararası sistemin dinamik yapısı içinde gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu ASEAN'ın sistem içinde hayatta kalabilmesi için izleyeceği dış politikaların da önemi büyüktür. Rusya, Çin, Hindistan ve Japonya gibi güçlü ekonomilerin yer aldığı bir coğrafyada bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmelidir. Bu ülkelerin hepsi G-20 üyesi gelişmiş ekonomilerdir, Rusya ve Çin ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleridir. Nitekim bu ülkelerle işbirliği içinde olduğu girişimleri de mevcuttur fakat diğer yandan da küresel ekonomik ve siyasi bir güç ABD'nin kendisine ve bölgeye olan ilgisinden fayda sağlamak için politika üretmelidir. Aksi bir durumda denge politikasından çıkması halinde siyasi ve ekonomik kırılganlık ASEAN içinde büyük sıkıntılara sebep olabilir.

Kısaca Asya-Pasifik bölgesi sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik önemin yanında ekonomik potansiyeli ve iş gücü ile büyük güçlerin mücadele alanı olacaktır. Bu noktadan hareketle bölgenin etkili ülkelerinden oluşan en önemli entegrasyonu olan ASEAN bu mücadeleyi fırsata çevirmelidir.

KAYNAKLAR

- Akıllı, E., (2018), Asean ve Apec: Güneydoğu Asya'da İşbirliği, Çalış, Ş., H. ve Özlük, E., (Editörler), Küresel İlişkiler Çağında Uluslararası Örgütler, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akkemik, K., A., (2013), Doğu Asya'da Ekonomik Entegrasyon Nereye Gidiyor? Ekonomik Kanıtlar, İSİNA, A., (Editör), Asya Birliği? Siyaset, Güvenlik, Ekonomi ve Kültür Parametreleri, İstanbul: Tasam Yayınları.
- Alagöz, E., A., (2015), Asya-Pasifik'te Trans-Pasifik Ortaklığı ve Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-38-20151119441263.pdf>, (ET: 21.11.2019).
- Arı, T., (2013), Uluslararası İlişkilere Giriş, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Asean, Association of Southeast Asian Nations, <https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/>, (ET:19.11.2019).

- Asean, Association of Southeast Asian Nations, www.asean.org/asean/about-asean/, (ET:21.11.2019).
- Asean, Association of Southeast Asian Nations, <https://asean.org/storage/2012/05/The-ASEAN-Charter-26th-Reprint.pdf>, (21.11.2019).
- Ateş, D., (2014), Uluslararası Örgütler Devletlerin Örgütlenme Mantığı, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Aydemir, C., KAYA, M., (2007), Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(20), 268.
- Balkır, C., (2016), Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Beşgül, Ö., O., (2014), Yerelleşme, Bölgeselleşme ve Bütünleşme, BALTA, E. (Editör), Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coşkun, B., D., (2014), Küreselleşme, Çakmak H. (Editör), Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Çelik, M., Y., (2012), Boyutları ve Farklı Algılamalarıyla Küreselleşme, DPUJSS, 2(32), 59.
- Çeştepe, H., Mıstaçoğlu, T., (2010), Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Entegrasyon: Asean ve Mercosur Örneği, Yönetim ve Ekonomi, 17(2), 94.
- Demirbaş, Ç., E., Aydın, G., Bir Örgütlenme Çerçevesi Olarak 'ASEAN' Yolu'nun Başarısı, Uluslararası Hukuk ve Politika, 10(37), 73-74.
- Ergenç, C., (2014), Çin'in Yükselişi, Kardaş, Ş., ve Balcı, A., (Editörler), Uluslararası İlişkilere Giriş, İstanbul: Küre Yayınları.
- Ertürk, E., (2006), Uluslararası İktisadi Birleşmeler, İstanbul: Alfa Aktüel.
- Fischer, S., (2003), Globalization and Its Challenges, American Economic Review, 93(2), 1-2.
- Genç, M., C., Berber, M., (2001), Bölgeselleşme ve Ticaret Akımları: Literatür İncelemesi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(22), 93.
- Goldstein, J., S., Pevehouse, J., C., (2015), Uluslararası İlişkiler, Ankara:BB101.
- Griffiths, M., O'callaghan, T., Roach, S., C., (2013), Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Günel, M., Türk Birliğine Giden Yol: Türk Ekonomik Topluluğu, [http://mehmetgunal.com.tr/makale/2023/T%FCrk%20Birli%F0ine%20Giden%20Yol%20T%FCrk%20Ekonomik%20Toplulu%F0u%20\(TET\).pdf](http://mehmetgunal.com.tr/makale/2023/T%FCrk%20Birli%F0ine%20Giden%20Yol%20T%FCrk%20Ekonomik%20Toplulu%F0u%20(TET).pdf), (ET: 17.11.2019).
- Güney, N., A., (2013), Asya'da İşbirliği: Asean Deneyimi Bir Rehber Olabilir Mi?, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/25750/asyada_isbirligi_asean_deneyimi_bir_rehber_olabilir_mi, (ET:17.11.2019).

- Hasgüler, M., Uludağ, M., B., (2012), Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler Tarihçe-Organlar-Belgeler-Politikalar, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Heywood, A., (2014), Küresel Siyaset, Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A., (2016), Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları, Ankara: BB101 Yayınları.
- İncekara, A., (1995), Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde NAFTA ve Etkileri, İstanbul: İTO Yayınları.
- Karabulut, B., (2016), Uluslararası İlişkiler Kavramlar-Teoriler-Kurumlar, Ankara: Barış Kitabevi.
- Karagül, M., (2014), Uluslararası İktisadi Örgütler ve Azgelişmiş Ülkeler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karluk, R., (2014), Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kazgan, G., (2015), Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kegley, C., W., Blanton, S., L., (2015), Dünya Siyaseti Yönelim ve Dönüşüm, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Keyman, E., F., (2014), Küreselleşme, Kardaş Ş. ve Balcı A. (Editörler), Uluslararası İlişkilere Giriş, İstanbul: Küre Yayınları.
- Köksal, Ş., (2009), Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlet, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Kpmg, Klynveld Peat Marwick Goerdeler, <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/la/pdf/2018/08/asean-business-guide-2018.pdf>, (ET:25.11.2019).
- Oecd, Organisation for Economic Co-operation and Development, <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1121>, (ET: 10.11.2019).
- Oran, B., (2001), Küreselleşme ve Azınlıklar, Ankara: İmaj Yayınları.
- Özdemir, H., (2015), Avrupa Mantiğı Avrupa Bütünleşmesinin Teori ve Dinamikleri, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Roskın, M., G., Berry, N., O., (2014), Uluslararası İlişkiler Uİ'nin Yeni Dünyası, Ankara: Adres Yayınları.
- Sarı, A., Bölgelerarası Ekonomik Entegrasyonlar ve Türkiye'nin Ödemeler Bilançosuna Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 118.
- Savran, S., (2013), Üçüncü Büyük Depresyon Kapitalizmin Alacakaranlığı, İstanbul: Yordam Kitap.
- Savran, S., (2011), Kod Adı Küreselleşme 21. Yüzyılda Emperyalizm, İstanbul: Yordam Kitap.
- Şanlı, F., B., (2004), Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2(3), 161.
- Steger, M., B., (2013), Küreselleşme, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

- Sutch, P., (2001), *Justice and International Relations: Constructing an International Community*, Londra: Routledge.
- Sutch, P., ELIAS, J., (2007), *International Relations The Basics*, Londra: Routledge.
- Sönmezoğlu, F., Güneş, H., Keleşoğlu, E., (2017), *Uluslararası İlişkilere Giriş*, İstanbul: DER Yayınları.
- Temiz, S., Aydoğdu, E., T., (2019), *Asean ve Türkiye İlişkilerine Bir Bakış: Güneydoğu Asya'nın Yükselen Birliği Olarak Asean*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (19), 479-480.
- Tomlinson, J., (2017), *Küreselleşme ve Kültür*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tunçarslan, N., (2019), *Fikirselsel ve Normatif Bölgeselleşme: ASEAN Örneği*, Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi, 7(Özel Sayı), 45-46.
- Turan, S., Aykoç, E., (2002), *Küreselleşme: Dünü, Bugünü, Yarını*, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2(1), 134.
- Viotti, P., R., Kauppi, M., V., (2014), *Uluslararası İlişkiler ve Dünya Siyaseti*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yardımcı, P., (2014), *Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, S., (2018), *Uluslararası İlişkilerde Asya 'Kuşak Yol'un Jeo-Ekonomisi ve Güvenliği*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldız, Ö., F., (2019), *Asya'nın Birlikten Doğan Kuvveti Asean*, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/asyanin-birlikten-dogan-kuvveti-asean/1543932>, (ET: 24.11.2019).
- Yüceol, H., M., (1999), *Bölgeselleşme Süreci ve Türkiye -AB Gümrük Birliği*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (2), 138.
- Wpr, *World Population Review*, <http://worldpopulationreview.com/countries/asean-countries/>, (ET: 24.11.2019).